

שיעורי
הלכה ישראל

דיני
ממונות

המצויים

שיעור י"ט | פרשת וארא תשפ"ד

דיני תפיסת פועלים או עבודה מחבירו

לא ללמוד בשעת התפילה וקריאת התורה

דיני תפיסת פועלים או עבודה מחבירו

מה הדין:

מה הדין מי שעובד זמן רב עם גרפיקאי (Graphics) עד שנעשה מומחה, האם מותר לעבוד לעצמו?

מה הדין האם מותר לתפוס דרייווער (Delivery) או קאר סערוויס או פועל מחברו?

האם מותר לעקוף (Outcrossing) בעה"ב המעסיק פועלים (Employer) כדי לקבל הפועל בזול?

האם מותר לדחות אברך שיש לו 'יששכר זכולון' געשעפט ולהציע לבעה"ב הזכולון לעצמו?

כל אלה ואף יותר מכן בשיעור דלהלן

הלכה בשורשה

א. בעה"ב שלקח פועל לעבוד אצלו וכבר עשו קנין על זה או שהתחיל הפועל במלאכה:

❖ אסור לאחר לקחת את הפועל מבעה"ב, מדין 'גזילה'.

❖ ואסור לבעה"ב לחזור בו ולפטור (אפזאגען) הפועל (סי' של"ג ס"א).

❖ וכן אסור לאחר להציע את עצמו במקום הפועל.

❖ ה"ה אם לא עשו קנין ולא התחיל במלאכה, מ"מ אם כבר פסקו ביניהם דמים על העבודה, ג"כ אסור כנ"ל, ומדין 'עני המהפך בחררה', ונקרא ע"ז 'רשע' (סי' רל"ז ס"א, וס"ב רמ"א).

ב. פועל רגיל שמקבל שכר על מלאכתו (Wage), הרי שאפילו 'אינו עובד לזמן קצוב' כמו לשנה וכדומה, אסור לאחר לקחתו מבעה"ב או להציע עצמו במקומו

מאזני צדק ~ אבני צדק ~ והין צדק

מדין 'עני המהפך בחררה' (רע"א רל"ז ס"ב).

ג. בכל אופן שעובד לזמן קצוב, מותר לאחר לקחתו מבעה"ב או להציע את עצמו במקומו – לצורך עבודה שלאחר סיום הזמן ההוא (אמרי יעקב ס"ו נ"ו).

❖ אולם אם יש סיבה שבעה"ב ירצה להמשיך אתו גם אחרי הזמן הקצוב ההוא, כגון בפועל זריז ומסור או בעיר קטנה שאין שם הרבה פועלים, הרי שאז אסור אף לצורך עבודה שלאחר הזמן ההוא, מדין 'עני המהפך בחררה' (רעק"א שם).

ד. בעה"ב שאימן (Trained) את הפועל לצורך עבודה מיוחדת, אסור לאחר לקחתו מבעה"ב לעבוד אצלו בעבודה כזאת, מדין 'מצודת דגים' (ב"ב כא, ב; ועי' אמרי יעקב ס"ו ס"י ובביאורים שם ד"ה נקרא רשע).

❖ ואם בעה"ב גם השקיע עבודו כסף לצורך אימונים (Training) הללו, הרי שאז אסור אף לפועל לעזוב את עבודת בעה"ב לפני הזמן שהדרך לעבוד אחרי אימונים כאלו, מדין 'נהנה מממון חברו' (סי' שצ"א).

ה. אסור לאדם לגרום שתיפסק פרנסתו של חברו, כגון ע"י תפיסת רוב הקונים שלו, או ע"י דחייתו מהפרנסה המיוחדת שלו, ונקרא זה דין 'מערופיא', אבל אם גורם רק ל'הפחתת' פרנסת חברו, מותר (סי' קנ"ו ס"ה).

הלכה למעשה

א. פועל שקנה לעצמו ניסיון והרבה ידע כללי:

פועל שלא השקיעו בו כסף כדי לאמן אותו (Training), אלא שעם הזמן קנה לעצמו הרבה ניסיון (Experience) והרבה ידע כללי (Knowledge, Information) ממקום עבודתו, כגון:

❖ שעוזר ומסייע לבעל מלאכה (Handyman) עד שנעשה זריז במלאכתו.

❖ שעובד זמן רב עם גרפיקאי (Graphic-Designer) עד שנעשה מומחה באומנות הגראפיקס (Graphics).

❖ שעובד אצל שטריימעל מאכער ולמד כל השיטות המיוחדות במלאכה הזאת. הרי שבכל אלה וכיוצ"ב מותר לפועל ללכת ולעבוד עבור עצמו ולהשתמש עם

יהיה לכם ~ ועשית הישר והטוב

הניסיון (Experience) והידע (Information) שזוכר **בעל פה**, כי בעה"ב יודע שסכ"ס כל פועל זוכר הדברים שלומד בעבודתו (ואין כאן דין 'מצודות דגים', כי הניסיון (Experience) שייך אליו ואין זה פעולת בעה"ב).

❖ אך אסור לקחת עמו ניירות ודפים כתובים או רשימות ממקום בעה"ב הראשון, מדין גזל רכוש.

❖ ואם בעה"ב עשה תנאי מתחילת העבודה, יכול להיות שאפשר לבקש תשלום **עכ"פ על ההשתמשות במידע (Information)** וכדומה.

ובכל אופן אסור לאחר לקחת פועל זה לעבוד אצלו, מדין 'עני מהפך בחררה' (רל"ז ס"א רעק"א ס"ב).

ב. סרסור (Salesman) שהביא קונים:

סרסור (Salesman) שהביא קונים לבעה"ב ואח"כ עוזב מקום עבודתו, אסור לו לקחת אתו רשימת הלקוחות (Customers), מדין גזל רכוש, כי כל רשימה כזו הרי היא ממון של בעה"ב.

ג. פועל עם מידע על לקוחות (Customers):

מחלוקת בין פוסקי זמננו בפועל שניהל מפעל ייצור (Producer) או עסק של ספק (Wholesaler) ויש לו הרבה מידע (Information) על הלקוחות (Customers), אם מותר לו להשתמש עם ידיעותיו – מצד דין 'מצודת דגים' (הרב סי' ו' ס"ו; שם אמרי יעקב ביאורים).

ד. לתפוס דרייווער (Driver) או גוי'טע מחברו:

אסור לקחת מאת חברו – פועל כגון גוי'טע או דרייווער, אפילו שלא שכרו על זמן קצוב לשנה וכדומה, מדין 'עני המהפך בחררה' (רע"א רל"ז ס"ב).

ה. התפטרות הפועל בעצמו:

הפועל בעצמו יכול להתפטר וללכת בכל אופן (של"ג ס"ב), ואם עשה בעה"ב תנאי מתחילת העבודה, עי' חת"ס (יור"ד סי' ד').

❖ אולם אם הפועל נשכר על זמן מסוים – וכבר התחיל במלאכה או שעשו עבור זה קנין, הרי שאז זה תלוי במחלוקת ראשונים אם מותר ללכת באמצע הזמן

בעיני השם ~ למען ייטב לך

והמלאכה של בעה"ב (עיינן סימן רל"ז נתיבות סק"ב; ש"ך סימן של"ג ס"ק י"ד; ערה"ש שם ס"ח).

ו. השקיעו בו כסף כדי לאמן אותו (Training):

פועל שבעה"ב השקיע בו כסף לאמנו (Training) למלאכה מיוחדת, אסור לפועל ללכת משם – אלא לאחר שיעור זמן שעבורו משלמים שילמד האומנות (משום הפסד ממון בעה"ב).

❖ וכן אסור לאחר לקחת הפועל הזה, מדין 'מצודת דגים' ומדין 'נהנה מממון של חברו'.

ז. מוסד ששילמו עבור הכשרת מלמד:

ולכן, מוסד ששילמו עבור מלמד כדי שישתלם ויתאמן (Training) וכדומה, אסור למלמד ללכת משם, וה"ה שאסור למוסד אחר לקחת המלמד – אלא לאחר שיעור זמן שעבורו משלמים למלמד שילמד האומנות.

דיני עקיפת מעסיק של פועלים

ח. עקיפת (Outcrossing) בעה"ב המעסיק פועלים (Employer) כדי לקבל פועל בזול:

פועלים העובדים קבוע אצל בעה"ב כגון נהגים (Car-Service) או אצל בעל מלאכה, ואחרים רוצים לשכרם בעצמם בלי להזמינם ע"י בעה"ב, הרי שכללי ההלכה הם כדלהלן:

א. בשעת עבודתו עבור מעסיקו (Employer):

בשעה שהפועל עובד בשביל מעסיקו (Employer), אסור, כיון שבעה"ב כבר עשה אתו קנין, והוא באמצע מלאכתו (סי" של"ג ס"א).

ב. הזמין אותה המלאכה אצל בעה"ב:

אם הזמין מלאכה אצל בעה"ב, ואח"כ מדלג ועוקף את בעה"ב באותה המלאכה כדי לקבל מחיר זול מהפועל עצמו, אסור – ואפילו זה לא בשעות העבודה, כי ההזמנה ותוכנית המלאכה היו ע"י המעסיק (Employer), והרי זה נהנה מדמים של חברו.

ג. ההיתר כשמזמין הפועל בפעם אחרת:

אבל מותר לגשת לפועל שהוא מכיר ויודע מעצמו לצורך מלאכה בפעם אחרת שלא בשעות עבודת בעה"ב, ואינו צריך להזמין אצל בעה"ב.

ד. האיסור בפועל עם תנאי:

אם בעה"ב עשה תנאי עם פועליו שלא יעבדו במקום אחר בלי רשות, כגון בעלי הסעות (Car Service) שעושים תנאי עם הנהגים (Drivers) שלא ייקחו נסיעות ללא רשות, הרי שאז אסור בכל אופן.

ה. עם תנאי אבל 'שלא' בשעות העבודה:

ומ"מ שלא בשעות עבודה של החברה או בעל הבית, כגון במוצש"ק וכיוצ"ב, מותר.

גורם לאיבוד פרנסה העיקרית של חבירו - דין 'מערופיא'

❖ ביאור דין 'מערופיא': אדם שכל פרנסתו תלויה באדם אחד או בלקוח אחד, הרי שמדין 'מערופיא' - אסור לאחר לשכנע את בעה"ב שייקח אותו במקום הראשון (סי' קנ"ו ס"ה, רב סי' ו' סי"ג, אמרי יעקב שם) אבל אם גורם רק להפחתת פרנסת חברו, מותר (שם), וכמו שיתבאר להלן:

ט. פועל ותיק שהוא 'עמוד התווך' בעסק (Business):

פועל שעובד שנים רבות עם בעה"ב, והוא עיקר בעסק (Business) שלו ומסתמך עליו עם הכל, ובלעדיו ייחלש כל העסק הרי שיש בזה דין 'מערופיא', ואסור לקחת אותו מידי בעה"ב זה.

י. מנהל עבודה (מענדעזשער):

א. מנהל עבודה (Manager) קבוע בעסק או מפעל, הרי שבדרך כלל אין מחליפים אותו כל זמן שמרוצים ממנו, ובפרט כשעברו כמה שנים ועושה עבודתו בנאמנות - שאז ודאי אין דעת בעה"ב להחליפו באחרים, ולכן אסור לאחר להציע את עצמו במקומו ולדחותו ממקור פרנסתו.

יא. מכונאי (Mechanic):

אומן קבוע הממונה על מכונות (Machinery) של בית חרושת (Factory) זה שנים רבות, והוא בקי ויודע עבודתו היטב ובעה"ב המעסיקו מרוצה ממנו, אסור לאחר

להציע את עצמו לעבודה במקום הראשון, כי שם הוא מקור פרנסתו.

יב. משרת וסועד זקנים (Aid):

מי שכמה שנים שהוא משרת חולה או זקן – שהוא מרוצה ממנו, אסור לגרום להדחתו, כי זהו מקור פרנסתו.

יג. אברך שיש לו 'יששכר זבולון' געשעפט (הסכם):

אם ה'זבולון' מרוצה ממנו וכך זה כמה שנים שזהו מקור פרנסתו, אסור לאחר להציע את עצמו במקומו.

יד. חזן ביהכנ"ס, גבאי ושמש ביהמד"ר:

כל אלו קבועים בעיר ובבית הכנסת, ואסור להחליף אותם באחר – ככל שאין זמן קצוב לסיום משרתם.

הגורם רק ל'הפחתת' פרנסת חברו

פתח דבר: אם רק גורם ל'הפחתת' פרנסת חברו ולא ל'הפסקתה', או אם חברו בכלל 'אינו בוטח' על פרנסתו משם, מותר, ולכן:

ט. ספק (Supplier) לבית חולים וכדו':

העושה עסקים (Business) עם בית חולים או בית הבראה (Nursing Home) או משרדי ממשלה ((Government), וכך עושה כמה שנים ע"י מכירת סחורה מבת י חרושת (Factories) שלו וכדומה, מותר לשני להציע סחורה משלו, שכן לעולם המנהג במקומות הללו – לחפש סחורה יותר טובה או זולה, ואף אחד אינו בוטח על לקוחותיו (Customers) בעניין זה, ולכן אפילו גורם כאן ל'הפחתת' פרנסת חברו, מותר.

טז. סוכן ביטוח (Insurance Agent):

מי שמוכר כל השנים 'ביטוח' ללקוח (Customer) גדול, הרי שאע"פ שכל מקור פרנסתו מהלקוח ההוא, מ"מ מותר לאחר להציע לאותו לקוח שייקח דרכו פוליסה (Policy) אחרת, כי בדרך כלל כולם רוצים תמיד תנאים (Conditions) יותר טובים, ומחליפים 'ביטוח' (Insurance) מזמן לזמן, ולכן אפילו גורם ל'הפחתת' פרנסת חברו, מותר בעניין זה.

הלכות עולם לו (נדה עג, א)

ברכת 'אשר יצר' – חלק א'

טיפה בעלמא:

א. מברכים 'אשר יצר' אפילו על טיפה שיצא (ס"ז; מ"ב סק"ז).

לא להתעסק כשמברך:

ב. אין לעשות אפילו תשמיש קל בעת שמברך שום ברכה (ס"קצ"א; מ"ב סק"ה).

שכח לברך:

ג. שכח לברך 'אשר יצר', חייב לברך כשזוכר אפילו אחרי זמן רב (שם סק"א).

רוצה להטיל שנית:

ד. אך אם לא בירך 'אשר יצר' עד שרוצה להטיל שנית, הפסיד הברכה ראשונה, ושוב לא יברך אלא פעם אחת (שע"ת שם סק"א; מ"ב שם).

יברך תיכף:

ה. על כן תמיד יברך תיכף 'אשר יצר', שמוא יצטרך עוד אח"כ (משנ"ב סוסק"ז).

נחמה בת שיינדל
לרפואה שלימה
בתושה"י

גיטל בריינא בת חיה
שניא לרפואה שלימה
בתושה"י

לזכות
חיים צבי בן חנה
שיצא מאפילה לאורה